

KASB – HUNAR MAKTABLARDA DUAL TA'LIM VA UNING AHAMIYATI

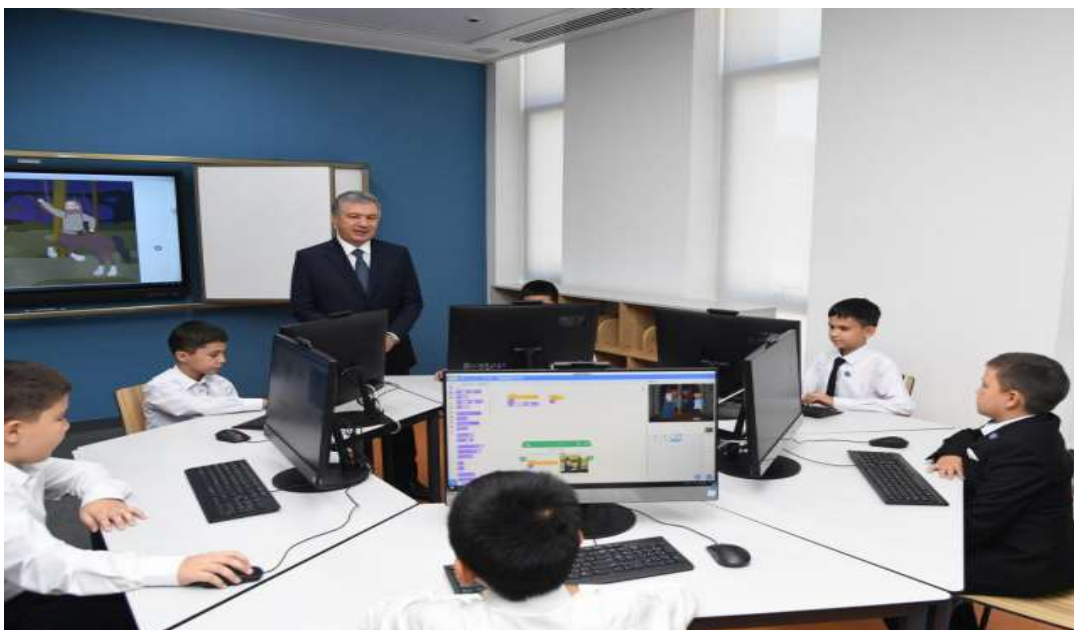
Nilufar Boyxanova Ravshanbekovna

*Namangan viloyati Namagan shaxar 2- sonli kasb – hunar maktabi Inglis tili
fanidan katta o'qituvchi*

Annotatsiya: *Maqolada hozirgi kunda o'quv jarayonini ilg'or pedagogik texnologiyalar talabi asosida tashkil qilish orqali amalga oshirilishini, ta'lim jarayonini bozor iqtisodiyoti talablarini inobatga olgan holda tashkil etish, unga tegishli o'qitish texnologiyalarni joriy qilish, ta'lim mazmunini doimiy ravishdayangilab borishga qaratilgan.*

Kalit so'zlar: *O'quv jarayoni, dual ta'lim, tamoyillar, modellar, amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim, integrasiya, o'qitish natijalari, xususiyatlar, korxonalar.*

Professional ta'lim muassasalarida jahon andozalariga mos yuqori malakali kadrlarni tayyorlash ko'p jihatdan professional ta'limida zamonaviy ta'lim tendensiyalarini joriy etilishiga bog'liqdir. O'z navbatida bu o'quv jarayonini ilg'or pedagogik texnologiyalar talabi asosida tashkil qilish orqali amalga oshirilishini taqozo qiladi. Bu esa ta'lim jarayonini bozor iqtisodiyoti talablarini inobatga olgan holda tashkil etish, unga tegishli o'qitish texnologiyalarni joriy qilish, ta'lim mazmunini doimiy ravishda yangilab borishga qaratilgan metodik ta'minotni takomillashtirish zaruratini keltirib chiqaradi. Mutlaqo professional ta'limning asosiy missiyalarini amalga oshirish professional ta'lim tizimiga dual ta'limni joriy etish hamda mutaxassislarni tayyorlashda zamonaviy o'qitish texnologiyalari bilan uzviylikda kasbiy faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirish va uni pedagogik nuqtai nazardan tadqiq qilish hamda uni yangi sifat bosqichiga olib chiqish texnologiyalari va metodikalarini yaratish talabini qo'yadi. Hozirgi davrda o'qitishning dual shakli nazariy va ishlab chiqarish, amaliy mashg'ulotlar bir vaqtning o'zida amalga oshiriladigan dunyodagi professional va texnik kadrlar tayyorlashning eng samarali shakllaridan biridir. Bu o'quvchilarning kasbiy ta'limida korxonalarining bevosita ishtirokini o'z ichiga oladi. Korxonada amaliy mashg'ulotlar o'tkazish uchun sharoitlar yaratilgan va o'quvchilar uchun har oylik to'lovlarni hisobga olgan holda barcha xarajatlar qoplanadi. Ta'lim muassasalari korxonalar bilan teng asosda hamkorlik qiladi.

METODOLOGIYA

Dual ta'lim shaklining ta'rifi va asosiy xususiyatlari. Dual ta'lim tizimi akademik va kasb-hunar ta'limini o'zida mujassam etgan o'ziga xos yondashuv bo'lib, ayniqsa, kasb-hunar ta'limida keng tarqalgan. Bu model nazariya va amaliyotni o'zaro almashish, ta'lim muassasalari va korxonalar o'rtasidagi faol o'zaro hamkorlik, shuningdek, muayyan kasb uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarni shakllantirish tamoyillariga asoslanadi. "Dual ta'lim: tamoyillar, modellar, amalga oshirish tajribasi" nomli ishida T.V.Goncharova dual ta'lim tizimining batafsil tahlilini taqdim etadi. Uning fikricha dual ta'limni ta'lim muassasasidagi nazariy ta'lim ish joyidagi amaliy mashg'ulotlar bilan to'ldiriladigan tizim sifatida belgilaydi [1].

Dual ta'lim tizimining yana bir muhim xususiyati ta'lim muassasalari va korxonalar o'rtasidagi faol hamkorlikdir. A.A.Frolova ta'kidlaganidek, korxonalar talabalarining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish jarayonida, ularga bilim va ko'nikmalarni amaliy qo'llash imkoniyatlarini taqdim tishda asosiy rol o'ynaydi [2].

Bu tadqiqotlarda dual ta'lim tizimining zamonaviy ta'lim jarayonida, ayniqsa, kasb-hunar ta'limi sharoitidagi ahamiyati ko'rsatilgan. Shuningdek, ushbu tizimning samaradorligi va dolzarbligini ta'minlash uchun uni yanada o'rganish va takomillashtirish muhimligini ta'kidlamoqdalar. Evropa ta'lim tizimining amaliyoti shuni ko'rsatadiki, ikki tomonlama ta'lim-bu bo'lajak mutaxassisning muvaffaqiyatli kasbiy va ijtimoiy moslashuvi uchun ta'lim tashkiloti va ish beruvchilarning o'zaro ta'siri samarasidir. O'quvchi o'quv jarayonining dastlabki bosqichlarida tahsil oluvchi korxonada xodimi sifatida ishlab chiqarish jarayoniga jalb qilinadi. Adam Smit mashhur asarida, ikki tomonlama ta'limda shogirdlik va murabbiylik tizimini ish joyida kasbiy ta'limning an'anaviy usullari deb hisoblash kerakligini ta'kidladi, chunki usta yonida ishlaydigan yosh mutaxassislar tanlagan kasbining asoslarini o'zlashtirib boradi [3]. Dual ta'lim tizimi ishlab chiqarish korxonalarini kadrlar tayyorlash jarayoniga jalb qilishni nazarda tutadi, bu esa xodimlarni o'qitish bilan bog'liq juda katta xarajatlarga olib keladi, chunki ular sifatli kasbiy ta'lim xarajatlari ishonchli hissa ekanligini yaxshi

biladilar [5]. Shu bilan birga, ular nafaqat ta'lim natijalari, balki ta'lim mazmuni, tashkilot va boshqalar sohalari bilan qiziqishadi. Bizning fikrimizcha o'quvchilar o'qitishning dual ta'lim shaklida biror bir kasb yoki mutaxassislikni o'rganishda mustaqil o'zlashtirish imkoniga ega bo'lish hamda ustozlarning ta'lim va tarbiyalarini olish uchun ajoyib imkoniyatdir. Dual ta'lim tizimi - bu professional ta'limning tarixan yig'ilib kelingan shakli bo'lib, Evropaning siyosiy, iqtisodiy, diniy va texnologik tarixiga kirib kelgan. Bugungi kunda ushbu ta'lim tizimi Germaniya, Avstriya, Daniya, Gollandiya, Shveysariyada muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda.

Ikkilamchi ta'lim-bu xodimlarni aniq "buyurtma asosida" tayyorlash, ularning barcha talablariga maksimal darajada muvofiqligini ta'minlash, ishchi-xodimlarni topish va tanlash, ularni qayta tayyorlash va moslashtirish xarajatlarini tejashga olib keladi. Bundan tashqari, eng yaxshi bitiruvchilarni tanlash imkoniyati mavjud, chunki amaliy mashg'ulotlar davrida ularning kuchli va zaif tomonlari L. V. Sidikovoy [4] fikriga ko'ra, aniq ko'rinadi. O'z navbatida, ushbu yondashuv talabalarni tekshirish uchun emas, balki o'rganishga imkon beradi. Yosh mutaxassislarga korxonada faoliyatini yaxshi o'rganish imkoniyati ega bo'ladi. Bularning barchasi birgalikda xodimlarni mustahkamlash va xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi. Bizningcha zamonaviy texnologiyaning o'ziga xos xususiyati shundaki, hech qanday nazariya, biron bir kasbning ishlab chiqarish siklini qamrab olmaydi. Yuqori texnologiyalarning murakkab tashkil etilishi oldingi kasblarning ish sikllarining faqat bir yoki ikkita katta bosqichini ta'minlashiga olib keladi va insonning muvaffaqiyatli ishlashi, o'sishi uchun nafaqat professional bo'lish, balki ushbu sikllarda faol va to'g'ri ishtirok etish muhim hisoblanadi. Texnologik yondashuv mehnat jarayonining har bir ishtirokchisidan ilgari "begona" bo'lgan turli omillarning ta'sirini tushunish va hisobga olishni talab qiladi. Har bir inson mehnat bozorining yuqori dinamikasi sharoitida ishlashga tayyor turishi lozim. Buning uchun, biz axborot oqimi bilan ishlash imkoniyatiga ega bo'lishimiz kerak, atrofda nima bo'layotganini tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'lish uchun, boshqalar dinamik, dalkash bo'lishi iqtisodiy jarayonlarning yuqori dinamikasi va mehnat bozorida xodimlarning yuqori aylanmasi ishlab chiqarish jarayonini loyihaga faoliyati sifatida tashkil etishga olib keldi. Mehnat bozori talablariga mos kadrlarni tayyorlashda ta'lim jarayonini bevosita amaliyot bilan uyg'unlashtirilgan holda tashkil etish ish beruvchilarning ehtiyojlarini qondirishda eng samarali usullardan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. T.V.Goncharova "Dual ta'lim: tamoyillar, modellar, amalga oshirish tajribasi", "Ta'lim va fan xabarnomasi" jurnali, 2017 y 34-42 b.
2. A.A.Frolova "Dual ta'limda innovatsion yondashuvlar: korxonalarining roli", "Ta'limdagi innovatsiyalar" jurnali, 2018 y. 76-85-b.
3. Smit A. "xalqlar boyligining tabiati va sabablarini o'rganish". O'tish: Saytda Harakatlanish, Qidiruv - Series: iqtisodiy fikr antologiyasi-960 p). Ta'lim muassasalari

va korxonalar // sirtqi elektron konferentsiyalarning o'zaro ta'siri mexanizmining asosi sifatida ta'limning Dual modeli. Kirish tartibi: <http://econf.rae.ru/pdf/2014/09/3687.pdf> (murojaat sanasi 21.01.2016).

4. Сидашва Л.В. Сущност и основные признаки дуальной модели обучения // Журнал «Образование и Общество». № 2 (7). 2016.

5. Yusupova A.P. "dual ta'lim tizimida psixologik-pedagogik muammolarini hal qilish yo'llari". "Namangan davlat universiteti ilmiy axborotnomasi" jurnal, 2023-y 853-b